

H A K A N
G U N D A J

ZAMIR

Prevela sa turskog
Aleksandra Hadži Bošković

■ Laguna ■

Naslov originala

Hakan Günday
ZAMIR

Copyright © Hakan Günday – Kalem Agency
Translation copyright © 2024 za srpsko izdanje, LAGUNA

*Posvećeno svim ženama
ubijenim samo zato što su žene*

Pokušavamo da prodamo mir, kao proizvod, znate, i da ga prodajemo kao što ljudi prodaju sapun ili osvežavajuće napitke...
Isto kao što se promoviše rat, tako ćemo i mi promovisati mir.

Džon Lenon

Bomba i beba

Sve u ovom kosmosu je jedan šrapnel. A ono što se širi zapravo je njegov oblak. Zato se i galaksije, kao i sve ono u njima, udaljavaju jedne od drugih. Zato se i kosmos kreće silovito, istovremeno napredujući u svim pravcima. Da bi pre ili kasnije naleteo na nešto ili udario u nešto čvrsto. Da bi pre ili kasnije uništio nešto ili sam bio uništen. Mlečni put i Sunce u njemu i planete oko njega, kao uostalom i ljudi na Zemlji, njihove misli, sve je to jedan šrapnel. Misli, uverenja, osećanja, izumi, sve. Dakle, čovek postoji da bi udario na drugog čoveka. Jer da nije tako, i da sve što ima veze sa čovekom nije zapravo jedan šrapnel, onda ni bomba podmetnuta u izbegličkom logoru u El Amanu koji je pre četrdeset godina nikao na tursko-sirijskoj granici ne bi eksplodirala. Najzad, ni beba stara svega šest dana nikada ne bi bila izložena oblaku šrapnela koji joj je unakazio lice. Ali to se ipak desilo. Tri usijana komada gvožđa zarila su joj se u glavu, jedva veću od pesnice. Jedan u levi obraz, drugi ispod desnog oka a treći tik ispod brade. Uništavajući jednu po jednu ćeliju na koju bi naišli, ostavili su tri duboka, vrela useka na njenom licu. To samo potvrđuje činjenicu da je sve u ovom kosmosu jedan šrapnel. Da nije tako, ova knjiga nikad ne bi ugledala svetlost dana.

Mnogo godina kasnije Jusuf Ali, pesnik iz Alepa koji je pronašao bebu nakon eksplozije, ovako je opisao taj trenutak:

„Pored našeg kontejnera bili su podigli šator. Za ženu koja je tek pristigla. Ona se starala o bebi. Logor je uveče bio neobičajeno tih. Samo se čuo plač bebe. Bez prestanka je plakala. Kada bi samo prestala, da bar malo odmorimo. A onda je bomba eksplodirala. Smesta smo otišli do nje. Pogledali smo, njeno lice bilo je obliveno krvlju, još uvek je disala. Još je živa, rekli smo. Bila je živa, ali više nije plakala. Nemo je zurila u nas. Znate onaj osećaj kada vas bebe prikuju pogledom? Kao da od vas traže da im odgovorite. Doista nas je tako gledala. I to smo tog dana naučili. I šta smo imali od toga? Ništa. Zar smo mogli ikako da utičemo na to? Nismo.“

Te noći se dečaćić borio za život u jednoj operacionoj sali logorske bolnice koja je preživela nakon eksplozije. Asbjern, tridesetdvo godišnji hirurg iz Stavangera, radio je trinaest sati bez prestanka, precizno kako bi pokušao da sastavi raskomadano lice bebe. Tokom operacije bebi je srce tri puta stalo, ali Asbjern nije odustajao. Suze su mu samo jednom navrle na oči, ali je medicinska sestra bila iskusna, dobro je znala šta znači rat i obrisala mu suze kao da su graške znoja.

Kada je sutradan svanulo, konačno je postojao bar neki deo lica oko očiju kroz koji je mališan mogao da diše, premda mu je lice bilo do te mere neprepoznatljivo. Tek tada je Asbjern mogao da odahne i zahvali bolničarki koja mu je obrisala suze. Ona je poznavala ljude isto koliko i rat. Dok mu je pomagala da skine krvavi mantil, upitala je: „Koje suze?“

Kada je Asbjern izašao iz operacione sale i krenuo ka odeljenju intenzivne nege, dvojica doktora koja su zbrinjavala druge ranjenike načas prekinuše svoju vizitu da bi mu čestitali na obavljenom poslu, ali on na to ništa ne reče. Izašao je iz te montažne zgrade i digao pogled ka vedrom, plavom nebu. Pokušao je da duboko udahne, ali nije mogao. Bilo da je to zbog dve pakle cigareta koliko je dnevno pušio ili zato što nije

mogao da trpi ništa na ovom svetu, uključujući i kiseonik, njegovo disanje bi svaki put bilo praćeno kašljem. Dok je išao ka kontejneru u kome je živeo poslednjih četrnaest meseci, primetio je nešto: nije osećao umor. Uprkos činjenici da je celu noć proveo na nogama, nije osećao ni najmanji zamor. A onda je primetio još nešto: nije osećao ništa. I baš tada mu se učinilo da će to tako ostati do kraja života.

Asbjern uđe u kontejner i sede na krevet. Želeo je da porazgovara sa svojom ženom, koja je živela u Stavangeru. Ali opet nije bilo potrebe za zvanjem jer kada je prišao stočiću da uzme telefon, kao da mu se čitav razgovor s njom već odvio u glavi. Bilo je jasno šta će oboje reći:

On bi joj rekao da daje otkaz i da se vraća u Norvešku, a ona bi ga pitala zašto je doneo tako naglu odluku. On neće spominjati svojoj ženi, učiteljici, ni eksploziju ni bebu da je ne bi dodatno zabrinjavao. Reći će samo: „Zato što mi nedostajete ti i deca.“ Ona bi ga onda podsetila na dvadesetčetvoromesečni ugovor koji je potpisao sa upravom El Amana i pokušala da ga ubedi da ostane u logoru. On bi je samo ćutke slušao, prisećajući se onih dana kada je ista ta osoba imala običaj da kaže: „Nikuda ti ne ideš! Potreban si svojoj porodici!“ A sada je iz usta svoje žene slušao iste reči koje je tada on govorio njoj:

„Ali, dušo, to je sveta dužnost... Neko mora i to da obavlja. Ti ljudi su očajni, neophodni su im doktori, hirurzi...“

Dok je tako zurio u tamni ekran telefona, koji je još od sinoć bio isključen, iznova zastade kod onog razgovora koji mu je prolazio kroz glavu, te u to ime donese odluku: istog trena, čim bude bio siguran da je beba u stabilnom stanju i da će preživeti, otići će iz El Amana i vratiti se u Norvešku, nikome ne govoreći ni reči. A onda je doneo još jednu odluku.

Spustio je telefon na stočić, ustao i izvukao kofer ispod kreveta. Otvorio ga je i iz njega izvadio jednu kutiju. Na kutiji obavijenoj crvenom somotskom trakom, sa zgužvanom mašnicom, pisalo je *El Massaya*. Pokušao je da odveže čvor,

ali su mu ruke drhtale. A onda poput divlje zveri pokida kutiju, i unutra se pojavi plava flaša. Flaša araka* koju mu je pre nekoliko meseci, za Novu godinu, poklonio njegov kolega iz Bejruta. Podigao ju je ka snopu svetlosti koja se probijala kroz staklo na kontejneru i posmatrao kako sunce osvetljava plavo staklo. Kako nije podnosio miris anisa, nije ni pomišljao da je otvori sve do današnjeg dana. Sve do sada kada više nije osećao ništa. Više ništa nije mrzeo niti voleo. Mnogo godina kasnije Asbjern je sledećim rečima opisao trenutak kada je rešio da otvori tu flašu:

„U to vreme nisam pio. Međutim, nešto mi se tog jutra desilo. Kada sam izašao iz operacione sale, čitavo telo mi je obamrlo. Nisam osećao ništa. Ni svoj razum, ni stopala, ni nos, ništa. Tada sam se istinski uplašio. Uplašio sam se da će se to stanje obamrlosti okončati. I zato, da bi potrajalo, otvorio sam flašu i celu je naiskap sasuo niz grlo. I sada kada se osvrnem, shvatam da su godine prošle a da ja pijem dva litra viskija dnevno. Napokon sam uspeo da se pretvorim u alkoholičara. I to mi je na neki način dobro došlo. Jer još uvek ništa ne osećam... Samo... Znete li kakav je taj prvi jutarnji gutljaj? Trenutak kada otpijem taj gutljaj... Tako ga osećam u tom trenutku. Toliko silno želim ponovo taj prvi gutljaj jer mi se tek tada čini da sam istinski povezan sa svetom. Makar na samo nekoliko trenutaka, gotovo da se osećam srećnim. Konačno sam siguran u jednu stvar: ako ne želite život onoliko koliko jedan alkoholičar želi taj prvi gutljaj, znajte da ne zaslužujete da živite. Onoga trenutka kada ga alkoholičar ispije, on zna da je postao ovisnik. Od tog trenutka zna da bez njega ne može da živi. Međutim, čovek je do te mere glupa životinja da shvata da je ovisan o životu tek kada je on pri samom kraju. Kada poslednji put udahne. Ono što jedan alkoholičar zna od prvog

* Žestoko alkoholno piće sa ukusom anisa. Prvenstveno se proizvodi i pije u Sirji, Libanu, Izraelu, Iraku i Jordanu. (Prim. prev.)

gutljaja, to trezvenjak može znati samo na samrti. A onda se, jecajući i obuzet kajanjem, ruši i neočekivano i iznenada umire. Te noći je ta beba tri puta umirala i tri puta se vraćala u život. Mislim da je ona sve shvatila onog trenutka kada se rodila. Istog trenutka kada je ugledala svet, znala je koliko je život dragocen. Siguran sam da je svoj prvi udah prigrllila sa istom čežnjom koju ja svaki dan osećam prema piću. Zaljubila se u život istog trena kada se rodila. Zato te noći nije umrla... Ali nisam joj ja spasao život. Sama je sebe spasla. Spasla je i mene. Naterala me je da uvidim da ja nisam pravi hirurg i da to nikad neću ni biti. Očito da sam previše osećao, previše mislio. A jedan hirurg bi trebalo da bude ravnodušan koliko i bilo koji političar. Tačno tako mora biti. Šta znam, recimo na isti način na koji neki predsednik vlade objavljuje rat negde u svetu. Baš kao i on, sa istom ravnodušnošću, hirurg treba da je u stanju da sam sebi kaže: Ne misli na bebe sa izgorelim licima, one koje su ostale bez stopala i čija su creva rasuta na sve strane. Gledaj svoja posla! A njih ko šiša!“

Među desetinama izbegličkih logora na granici, El Aman nije slučajno izabran za metu bombaškog napada. Nasuprot drugim logorima, izbeglice u El Amanu su zapravo imale izgleda za novi život. Zahvaljujući vezama koje je uprava u El Amanu imala u inostranstvu, te izbeglice bi jednoga dana mogle da izađu odatle i pokušaju da iznova stvore sebi dom daleko od svega što su ostavile za sobom. Na kraju krajeva, onog dana kada kreće na put, izbeglica ne napušta samo svoj dom već i sebe. Jer posle toliko pretrpljenih patnji to više ne može biti ista osoba kada stigne tamo gde se zaputila. Međutim, bilo je moguće i za one koji su ostali u tom logoru da stignu do podneblja koje nije zahvaćeno ratom i da pokušaju da se prisete ko su zaista bili. Zaista će doći dan kada će ti ljudi, uz podršku uprave u El Amanu, dobiti zvaničan status izbeglice u nekoj dalekoj zemlji i osloboditi se statusa migranta koji su države koristile da izbegnu svoje obaveze. Taj logor je predstavljao

vrata između dva dramatično različita sveta: u jednom su se ljudi međusobno ubijali za kap vode na svojoj migrantskoj ruti, a u drugom oko telefona na rasprodaji. Zato je bomba eksplodirala baš u El Amanu, a ne negde drugde. I jedan i drugi su se tu našli iz istog razloga. Jer je u El Amanu postojala nada.

Nikada nije otkriveno ko je podmetnuo bombu. Bilo je, međutim, jasno ko je preneo bebu preko granice budući da je rođena na tlu Turske, samo šest dana pre eksplozije. I bilo je jasno ko ju je krišom doneo u logor u Siriji. Prema rečima Jusufa Alija, bilo je očigledno da beba više neće zaplakati budući da su od posledica eksplozije svi nervni završeci na njenom licu odumrli, a i Asbjernu je bilo jasno da ni on više neće zaplakati.

24. decembar

Jutro

Prisustvovao sam Asbjernovoj sahrani, samo sedam dana pre ulaska sveta u novi milenijum. Bio je to savršen trenutak da se puste suze, ali ja nisam mogao da zaplačem. Zato sam se osećao hladno i ukočeno kao leš i, po običaju, nervozno. U svakom trenutku sam iz džepa mogao da izvadim belu bočicu koju sam uvek nosio sa sobom i diskretno kapnem cikloperin u oči. Onda bih mogao svet da posmatram kroz suze. Ali kako sam u poslednje vreme dovoljno lagao, odlučio sam da barem mirno sedim u toj maloj crkvi ne obmanjujući nikoga. Jer su i moje suze i izraz na mom licu bili lažni, međutim bol koju mi je nanela Asbjernova smrt bila je stvarna koliko i činjenica da mi je on pre četrdeset godina spasao život u El Amanu.

Kada sam izašao iz crkve u Stavangeru, mećava se već bila stišala. Konačno je preda mnom bio sasvim drugačiji prizor, nalik novogodišnjoj razglednici. Koračao sam tom razglednicom. Dok sam silazio niz široke stepenice, zazvonio mi je telefon. Bio je to Federiko iz Palerma. Čim sam mu čuo glas, upitah:

„Jesu li uspeli da probiju rupu?“

„Nisu... Još uvek nisu našli pravi trenutak za to.“

„Dobro, još imamo vremena.“

„Zapravo i ne baš. Zato sam te i zvao. Objavili su datum kada će ga pustiti. Izlazi dvadeset sedmog decembra.“

„Znači, planiraju to da izvedu za Novu godinu... U dane praznika.“

„Tako izgleda.“

„Ali plan je i dalje aktivan, zar ne?“

„Mogu da ga otkazu u svakom trenutku.“

„Federiko, mora da se probije rupa kroz taj zid pre nego što otkazu plan. Inače...“

Ućutao sam jer istog trenutka kada sam zakoračio na pločnik, preda mnom se stvorila jedna sedokosa žena čiji sam pogled nastojao da izbegnem tokom čitavog trajanja obreda. Bila je to Asbjernova žena, koja, iako ga je odavno bila napustila, nikad nije prestala da ga voli i nikad se nije razvela od njega...

Još sam čuo Federikov glas:

„Znam, stradaće mnogo ljudi.“

„Nazvaću te kasnije“, rekao sam i prekinuo vezu.

Sedokosa žena nije ni reč rekla, samo me je nakratko pogledala u lice, a zatim, ne mogavši da se suzdrži, ošamarila me je. Ljudi koji su kačili kapute kod vrata crkve pretvarali su se da ništa nisu videli. Ipak smo upravo prisustvovali sahrani, pa pretpostavljam da je i lupiti nekome šamar bio jedan od hiljadu načina da se izrazi žalost. Sedokosa žena je ubrzano disala, a oči joj se napuniše suzama. Kao da je htela da se izvini, ali nije mogla to da izgovori. Umesto toga me je samo čvrsto zagrlila. To nam je bila druga zajednička stvar, pored toga što smo oboje poznavali Asbjerna. Ni ta sedokosa žena nije znala kako da postupi sa mnom baš kao što to nisam znao ni ja. To njeno stanje osciliralo je između osećaja ljutnje i sažaljenja prema meni. Drhtala je celim svojim telom. Mogao sam to i da osetim. Prislonila je levi obraz na moje grudi. Da li je ona to mogla da čuje otkucaje mog srca? Ne verujem. Kaput mi je bio isuviše debeo za to. U najgorem slučaju ostali bi tragovi njenih suza na mojoj kragni. Međutim, i oni će se osušiti i svako će

poći svojim putem zavejanim snegom. Ja ipak nisam želeo da se taj trenutak okonča. Nisam želeo da me ona pusti. Jer kad bi pustila ruku s mojih ramena, iznova bi nam se pogledi susreli. Isprva ću osetiti pritisak u čelu a onda će se taj osećaj proširiti čitavim mojim telom i moju dušu će preplaviti to zgusnuto i mračno osećanje kao kada se nafta izlije u okean, i sve što je bilo u mom sećanju, izbrisaće se, ostaće samo dva pitanja: Zašto nisam umro u tom logoru? Zašto sam još uvek živ? Razume se, preživeti nije značilo i živeti. Ali da bih postavio ta pitanja, bilo je dovoljno samo da dišem. Ponekad se desi da naiđe trenutak kada me je sramota što sam živ.

Sedokosa žena skloni ruke s mojih ramena, uze me za podlaktice i poslednji put pogleda u oči. A onda se okrenula i dostojanstveno otišla. Mora da je od svih krila da će tog jutra prisustvovati sahrani. Bio sam siguran da je želela da izbegne svoje dvoje dece, koja godinama nisu videla svog oca i nikad mu nisu oprostila. Nije imala nikoga da je uhvati za ruku na tom putu povratka. Hodala je pokušavajući da sama stoji na nogama. Pogledao sam u fine tragove koje je ostavila na pločniku prekrivenom snegom. Možda je trebalo da pođem za njom. Možda ih je ostavila da bih je pratio. Ovoga puta bih ja njoj preprečio put i zagrlio je. A onda bih je uhvatio za ruku i hodao zajedno s njom. Ipak, nisam to mogao. Baš kao što sam se i pribojavao, otrovni pritisak u mom čelu spremao se da obavije čitavo moje telo poput ludačke košulje. Zašto nisam umro u tom logoru? Osećao sam se kao neko ko nikada nije trebalo da postoji. Zašto sam preživeo? Za prepunom trpezom gde svako sedi na svom mestu, osećao sam kao da stojim jer za mene tamo nije bilo mesta. Zašto nisam umro u tom logoru? Bio sam ta poslednja kap koja je prelila čašu. Osećao sam se poput te kapi kojoj tu nikad nije bilo mesta i sa čijim dolaskom se sve preokrenulo. Zašto sam ostao živ? Iako sam tri puta bio oteran sa ovog sveta, tri puta sam se u njega vraćao. Čak ni tada nisam imao lice. Zašto nisam umro u tom logoru? Kud god otišao u

tom trenutku, gde god se sakrio, koliko god se usamljeno osećao, znam da se nikada neću osloboditi tog osećaja. Bilo da sam u praznom liftu, u krevetu za jednu osobu ili na pustom ostrvu. Gde god da sam, osećao sam se suvišnim. Pogledao sam u svoje ruke u rukavicama. Previše prstiju. Onda sam pogledao u svoje noge. I njih je bilo previše. Zauzimao sam previše prostora. I moje oči su bile višak. Video sam sve ono što nije trebalo da vidim, vidim to i sad, videću i u budućnosti. Zatvorio sam oči. Možda sedokosa žena nije čula otkucaje moga srca, ali sada je moj grudni koš ličio na pravi zvonik. Otkucaji moga srca bili su zaglušujući. Ja sam bio suvišan, svet je bio suvišan. „Smiri se, proći će!“, govorio bih samom sebi. Jer bi uvek bilo tako. Taj bol, to čudno osećanje i ta pitanja javili bi se tako iznenada i neočekivano poput napada slepog creva, i isto tako lagano bi prošli poput blagog srčanog napada. Takve napade sam trpeo čitavog života. Niti je postojao lek niti terapija za tako nešto. Ne postoji ništa na ovom svetu što bi nekoga ko se strahovito stidi sopstvenog postojanja učinilo zdravim. Bar sam ja tako mislio. To osećanje me je pratilo godinama. Može li dete da zažali što se rodilo? Još kako! Od tog osećaja kajanja koštana srž puca a kosti se slamaju. Pogotovo ako ljudi ne mogu da podnesu pogled na unakaženo lice deteta i okreću glavu jer im se u stomaku prevrće. Bilo mi je šest godina kada sam prvi put osetio da se stidim samog sebe. Zato što nisam imao lice. Postideo sam se do srži jer sam iznova i iznova nalazio na stotine razloga za svoju sramotu. I da živim sto godina, našao bih isto toliko razloga. Jer šta bi drugo čovek mogao da oseća prema sebi osim gorčine i ljutnje, nisam znao.

Dok sam tako, sâm poput drveta koje je udario grom, stajao ispred te crkvice u Stavangeru i smirivao disanje, lagano otvorih oči. Konačno, bio sam smireniji. Bilo je očigledno zašto me je maločas obuzeo taj napad stida: mislio sam da je Asbjern umro zbog mene. Umro je zato što je sreo mene. Izgubio je život spasavajući moj. Ili sam bar ja tako verovao.

Čudan neki dan. Na pločniku je bilo i drugih koji su se stideli što su živi. Oborene glave, sitnim koracima izlazili su iz crkve noseći plavu traku na kragni. Zahvaljujući Asbjernu upoznao sam te ljude čija je savest bila pogažena žestokim osećanjem krivice. Iako su se trudili da to ne pokažu, gledali bi u mene i razmenjivali poglede.

Uprkos preklinjanju njegove porodice i prijatelja, pa čak i pretnji da će dići ruke od njega, Asbjern je uporno odbijao samu pomisao da krene na terapiju odvikavanja od alkohola. Tokom godina izgubio je sve što je imao, počev od svoje dece, i ostao da živi sam, sve do smrti u sedamdeset drugoj godini. Tek je pred kraj života počeo da ide na terapeutske seanse i grupe za podršku zavisnicima, mada je u suštini stalno bio pijan. Grupa se zvala *Anonimni Atlas* a osnovala ju je grupa Norvežana opterećena osećanjem griže savesti zbog siromaštva u svetu, zato što su oni sami rođeni u zemljama s visokim životnim standardom. Kako su osećali težinu čitavog sveta na svojim plećima, nazvali su je Atlas. Bili su zaslepljeni osećanjem griže savesti koje im je pomutilo logiku, njihov društveni i svakodnevni život bio je uništen. Stoga su se redovno okupljali pod nadzorom psihoterapeuta i nastojali da pomognu jedni drugima da se izbore sa osećanjima koja su ih izjedala iznutra. U Norveškoj i okolnim zemljama postojalo je na desetine nevladinih organizacija i grupa za podršku nalik *Anonimnom Atlasu*.

Sve je počelo sa širenjem misteriozne depresije među odraslima u skandinavskim zemljama. U beleškama sa seansi psihologa, koji isprva nisu mogli da utvrde ovu epidemiju, pisalo je sledeće:

„Ja zapravo nemam nikakav problem. Ali ne znam, iz nekog razloga uopšte se ne osećam dobro. Imam sve što mi je potrebno da budem srećan... Pa ipak nisam.“

Nakon izvesnog vremena ispostavilo se da su svima njima dve stvari zajedničke. Svi su oni uredno pratili vesti iz sveta i tako svakodnevno bili upoznati sa svim pojedinostima koje

su se odnosile na glad i siromaštvo širom sveta, kao i živote ljudi usred rata. Svima njima empatija je bila nešto uz šta su rasli. Činjenica da daleko bogatiji stanovnici država Persijskog zaliva nisu pokazivali nikakve znake depresije nije predstavljala nikakvo olakšanje.

Na kraju je i Asbjern, kao svaki razuman čovek koji je rođen u zemlji u kojoj nema pravde i jednakosti, pao u depresiju i umro od ciroze jetre. Ja sam bio poslednja osoba koju je operisao. Njegov poslednji pacijent. Onda se i on razboleo. Te noći Asbjerna je zarazila moja smrt. Ili sam bar ja tako mislio. A možda smo samo tako mislili ta sedokosa žena i ja. Kasnije smo shvatili da smo za ubistvo zapravo optužili bebu staru svega šest dana i zagrlili se kao što smo to učinili maločas. I članovi grupe *Anonimni Atlas* koji su stajali na pločniku ispred crkve takođe se zagrlili. I da su šaputali, mogao sam čuti prigušene reči utehe koje su izlazile iz njihovih usta. Kod nekih sam čak video suze na licu. Možda oni i nisu tako blisko poznavali Asbjerna, ali to nije bilo ni bitno. Jer su kao članovi grupe *Anonimni Atlas* svi oni bili međusobno povezani bolom. Na ovom svetu prave porodice nisu povezane krvlju, već bolom. Nije bilo potrebe da neko zna Asbjernovo omiljeno jelo ili horoskopski znak da bi ga oplakao.

Plave trake koje su nosili na kragnama bile su simbol krivice koju su osećali. Ta teška depresija je tokom godina postala poznata širom sveta i ceo svet je zbog toga zbijao šale na račun Skandinavaca. Naslovi kao što su „Ovog puta se ubica zaljubio u žrtvu“, objavljeni aludirajući na stokholmski sindrom, služili su da podsete svet kako je Švedska jedan od najvećih izvoznika oružja, kao i na diskriminaciju kojoj su bili izloženi Semiti, autohtoni narodi u regionu. Neke od tih naslova objavile su turske novine. Kada nisu mogle da nađu temu koja bi napravila senzaciju ili promenila aktuelni poredak u zemlji, neprekidno bi ponavljale priče o skandinavskoj depresiji objavljujući *mišljenja stručnjaka* o izlivima evropskog licemerja. Ali ako bi

oni koji su pripremali te novine pažljivije pogledali one bliske njima, mogli bi da vide da Turci bar koliko i Skandinavci mogu da padnu u depresiju uzrokovanu državnim makropolitikom. Turci koji su već neko vreme odlazili kod psihologa, žaleći se na depresiju, govorili bi sledeće:

„Imam osećaj kao da ljudi većito beže od mene. Kao da me niko ne voli... Kao da me svi mrze... Imam prijatelje, porodicu. Ne znam zašto, ali se osećam veoma usamljeno.“

Bile su mi poznate te rečenice jer su na moj sto na svaka tri meseca stizali izveštaji pod nazivom *Kolektivna i individualna analiza psihološkog stanja u zemljama članicama G20*. Kako sam većito na putu i gotovo nemam prilike da sednem za sto, prinuđen sam da te izveštaje čitam na telefonu.

U stvari, uopšte nije iznenađujuće što Turci misle da ih ne vole. Godinama bi prva vest koju bi ujutru čuli bila ista koju bi čuli na kraju dana: „Još jedan neprijatelj turskog naroda!“ A sedam godina su ti *neprijatelji turskog naroda* držali zemlju pod strogim ekonomskim embargom. Kao rezultat toga Turska je mogla samo da kupuje hranu i lekove iz spoljnog sveta. Prošlo je samo pet meseci otkako je nemački Bundestag usvojio takozvani Zakon o rastanku. Prema tom zakonu, Turci koji su se masovno doselili u Nemačku, biće proterani. *Türken Raus!* Ili „Turci napolje!“ više nije predstavljao samo preteći grafit na zidu u Krojcburgu. Bio je to nezvaničan slogan usvojene vladine politike. Zato je i postojalo mnoštvo razloga da neki Turčin završi kod psihologa s pitanjem: „Zašto me niko ne voli?“

Dok sam prelazio ulicu ka taksiju, pogledah u bilbord na krovu. Velikim crvenim slovima, na engleskom, pisalo je NOVI MILENIJUM. Onda se reč MILENIJUM ugasila i namesto nje pojavila se reč SVET. A pošto je to bila reklama za novootvoreni kazino, reč SVET se ugasila a zamenila ju je reč ŠANSA.

Seo sam pozadi i refleksno pogledao svoj odraz u retrovizoru. „Dobar dan“, rekoh. „Na aerodrom, molim vas.“

Pošto su mi se usne jedva pomerale, vozač nije razumeo šta sam rekao. Bio sam navikao da me ljudi ne razumeju. Te ovog puta izgovorih samo: „Aerodrom“, i zavalih se na sedište.

Razmišljao sam o svojoj kući u Istanbulu. Pokušao sam da se setim dnevne sobe, terase, kuhinje, kupatila i dve spavaće sobe. Ali uzalud. Gotovo godinu dana nisam spavao u sopstvenom krevetu. Naravno, obično sam uspevao da do tančina opišem svaki njen kutak, ali kuću nikako nisam mogao da dočaram pred očima. U januaru sam otišao na kratak službeni put koji se na kraju pretvorio u maraton bez kraja. Jer pre nego što bih završio jedan izveštaj, već bi me čekao drugi. Šetkali su me iz jedne zemlje u drugu. Mesecima sam živeo po hotelima. Od silnog korišćenja bio sam pohabao garderobu i istrošio četkicu za zube pa sam morao sve novo da kupujem. Sa sobom sam nosio samo jedan kofer i crnu kutiju za violončelo. U taksiju bih kofer obično stavio u prtljažnik a violončelo na prednje sedište i vezao ga pojasom, a ja bih sedeo pozadi. Da li me je iko čekao kod kuće? Da jeste, setio bih se. Jer čovek prosto ne može da zaboravi tu činjenicu da je sam. Bar sam bio pokušao...

Taman kada sam se spremao da nazovem Federika, telefon mi je zazvonio. Bila je to Grejs iz Londona. Bio sam u takvoj fazi svog života da sam na svaki telefonski poziv odgovarao pitanjem.

„Jesi li uspela da ga dobiješ?“

„Jesam, bilo je teško, ali sam uspela.“

„I uporedila si ga sa zvaničnim izveštajem?“

„Upravo sad radim na njemu.“

„I?“

„Upravo onako kao što smo i pretpostavljali. Sve objavljene brojke su lažne. Bangladeš, Pakistan, Karibi, Azija... *Indeks korisnosti* za sve njih pao je za polovinu. Smanjili su poene za sve manjine.“

„Razumem, Grejs...“

„Šta ćemo sad?“

„Javiću ti se“, rekoh i prekidoih vezu. Duboko sam udahnuo. Odustao sam od ideje da pozovem Federika. Jer mi nije preostalo ništa drugo nego da čekam da probiju tu rupu u zidu. U zidu ćelije u američkoj pomorskoj bazi Sigonela na Siciliji, i da omoguće Oglali Sijuksu Časti, koji je tu bio zatočen tri godine, da može da pogleda kroz tu majušnu rupu i napokon shvati istinu. Pod uslovom da se ta rupa probije na vreme. Odnosno, pre nego što Časta napusti ćeliju. I još važnije, pre nego što se igra okonča.

Iz džepa sam izvadio belu bočicu i sipao po dve kapi u oba oka. Pogledao sam u retrovizor i pomislio da je tako moralo biti. Sada mi je i izraz lica bio u skladu s raspoloženjem, te naslonih glavu na sedište i pogledah kroz prozor. Gledajući sneg koji je ponovo počeo da pada, zamišljao sam sebe kako plačem, najpre tiho, nečujno a onda glasno jecajući.

Tog dana u taksiju, dok sam vrhovima prstiju brisao lažne suze koje su mi se slivale niz lice, nisam imao pojma da će se sve za nekoliko dana promeniti. Desiće se taj magični trenutak i ja ću postati sasvim druga osoba. Napokon će moje postojanje imati smisla. Prvi put posle četrdeset godina od dolaska na ovaj svet istinski ću osetiti da sam živ. A najvažnije od svega, konačno ću naći odgovor na dva pitanja:

Zašto nisam umro u tom logoru? Zašto sam ostao živ?

Jer sam hteo da promenim svet.

Palaz i El Aman

Nijedna organizacija nije preuzela odgovornost za bombaški napad. Zbog toga su sve oružane grupe u regionu, a posebno obaveštajne grupe i specijalne snage, bile sumnjive. To, međutim, nije imalo smisla u ratom zahvaćenom području. Presuda za napad na civile u ratno doba zavisila je od toga ko će osnovati taj sud kada se rat napokon okonča. Stoga je ubijanje civila obično bilo delo onih koji su bili sigurni da će dobiti rat i osnovati taj sud, a ređe bombaša samoubica koji su odbijali da plate cenu za posledice svojih nedela.

Eksplozivi domaće izrade razlikovali su se od drugih eksplozivnih naprava po tome što su se mogli napraviti od potpuno legalnih sastojaka. Izrađivani su od sastojaka koje je svaki pojedinac mogao da nabavi. Masovni proizvođači koji drže legalne fabrike oružja, generali koji prodaju bombe iz vojnih skladišta kao i trgovci oružjem koji rade na procenat bili su sasvim nešto drugo. Eksplozivi domaće izrade praktično su bili oružje za masovno uništenje, proizvod ljudske kreativnosti, daleko jeftiniji od drugih, koji su se upotrebljavali protiv samih ljudi i prenosili direktno od proizvođača do potrošača. I mada su Sjedinjene Američke Države – zemlja koja je prva i jedina bacila atomsku

bombu na ljude tvrdeći da su stanovnici dobili šta su zaslužili, nešto nalik ekonomskom embargu koji su uveli Iranu jer je u to vreme vršio radove na obogaćivanju uranijuma – postepeno smanjivale proizvodnju konvencionalnih eksplozivnih naprava, situacija sa eksplozivnim napravama domaće izrade bila je nešto drugačija. Njihova proizvodnja mogla je biti sprečena tek pošto bi eksplodirale. Jer samo nakon obavljenog ispitivanja mogla se izolovati aktivna supstanca u bombi i ograničiti njen promet. Suočeni sa ovim ograničenjima u proizvodnji eksploziva domaće izrade, oni kojima to nije odgovaralo okretali bi se drugim legalnim sastojcima. Na primer, ako bi se ograničila prodaja đubriva na bazi amonijum-nitrata koji se koristi u poljoprivredi, rešenje bi bila nabavka kalijum-hlorida koji se koristi u farmaceutskoj industriji. Pošto je u to vreme u Siriji i okolnim zemljama i trgovina kalijum-hloridom bila ograničena, bomba koja je eksplodirala u El Amanu napravljena je uz pomoć vodonik-peroksida koji se koristi u industriji papira. Za šrapnel je upotrebljeno gotovo dva kilograma čeličnih kuglica. Sve su bili spakovali u torbu za prvu pomoć koju su zatim tajno prokrijumčarili u logor i ostavili blizu kante za otpatke iza jednog pokretnog toaleta.

To je bilo sve od informacija dobijenih o eksploziji u logoru u El Amanu. Možda je bilo još nešto: proizvođači bombi domaće izrade bili su upravo ljudi iz modernog sveta što su ograničenja s kojima su se suočavali videli kao priliku za vlastito usavršavanje, toliko fokusirani na svoj cilj da ih je bilo koji motivacioni govornik mogao uzeti za primer kada je govorio o *snazi pozitivnog razmišljanja*. Dokle god je bilo onih koji su morali da piju lekove, jedu povrće, čitaju knjige, mogli su da ih dignu u vazduh, baš kao što su to uradili u El Amanu, kada su ubili četvoro a ranili sedamnaestoro ljudi. I pošto su bili deo tog modernog društva, oni nikad nisu marili za to što su poginuli ili povređeni bili civili, štaviše to su i priželjkivali, nadajući se da će još efikasnije ostvariti svoj cilj. Isto tako su znali da je u

modernom svetu bilo moguće upravljati nečijim pamćenjem, tačnije određivati šta će ko pamtiti a šta zaboravljati, pa čak i način kako će to zaboravljati. Na primer, da je u pitanju naružana organizacija koja se bori za nezavisnost, mogla bi da iz sećanja i savesti društva izbriše i bebu čije je lice razneo eksploziv, tako što će platiti danak državi koju će kasnije osnovati pod imenom *Srećan kraj*, a mogli bi čak i datum bombardovanja izbegličkog logora proglasiti pravim nacionalnim praznikom i slaviti kao dan nezavisnosti.

Mada nikada nisu otkrili ko je podmetnuo bombu, neko je ipak znao ko je ostavio tu bebu u El Amanu. Raif je bio jedina osoba koja je to znala. U logor je bebu u naručju donela njena petnaestogodišnja majka Zere. Hodala je ka jedinom drvetu masline na južnoj strani logora, gde ju je čekao Raif, koji se nalazio sa druge stane žičane ograde. Usek na žičanoj ogradi bio je dovoljno širok da se kroz njega provuku tri kutije cigareta kojima su krijumčari snabdevali ljude u logoru, a u isto vreme i dovoljno veliki da kroz njega prođe novorođenče. U senci masline Zere je poslednji put poljubila svoju bebu pre nego što ju je predala Raifu.

Tog dana Zere je ostavila svoju bebu u izbegličkom logoru. Razume se da to nije bila nimalo laka odluka. Jer da jeste, ne bi je ni donela, već bi je neko doneo umesto nje. Nije imala drugog izbora. Za razliku od proizvođača eksploziva koji kažu: „Uvek postoji drugi izbor“, za Zere je život bio pravi pakao.

Rodila se u Palazu, najsiromašnijem selu u Turskoj, koje je četiristo metara udaljeno od granice sa Sirijom i šeststo metara od El Amana. Sa godinu dana je prohodala, sa dve godine progovorila, sa jedanaest je prestala da hoda jer su joj zabranili da izlazi iz kuće, kada je sa dvanaest godina saznala da će je udati, prestala je da govori, a kada je sa trinaest pobegla od kuće krijući se u policiji, muž ju je uhvatio i pretukao. Sa četrnaest je pokušala da se ubije, ali ju je muž sprečio u tome i ponovo pretukao, a kada je u petnaestoj godini ostala trudna, ponovo

je progovorila. Razume se, u školu nije ni išla pošto je nikad nisu upisali u matične knjige. Pa ipak, pokušala je da nauči da čita. Kako kod kuće nije postojala nijedna druga knjiga osim Kurana koji je visio na zidu, morala je da potraži tekstove pisane latinicom misleći da će lakše moći da ih dešifruje. Nailazila je jedino na letke koje su izbacivali američki, ruski, francuski i turski vojni avioni. Svaki taj letak bio je pripremljen za pripadnike raznih oružanih grupacija koje su se borile u građanskom ratu u Siriji i civile koji su bili njihove pristalice. Svaka država je pomoću letaka pokušavala da uspostavi kontakt sa drugom grupom. Iako su ovi leci izbacivani u vazдушnom prostoru Sirije, vetar bi ih nanosio čak do Palaza. Tako je i Zere već sada imala pozamašnu kolekciju vojnih letaka. Uprkos svem svom trudu, Zere nije uspjela da se osposobi da čita, ali je uspjela da nauči da prepozna reči „Odustani!“ ili „Predaj se!“ i to na nekoliko jezika, zahvaljujući ljudima koji su došli sa svih strana sveta da učestvuju u borbama u Siriji, mada nije znala šta one zaista znače.

Dok su negde daleko u nekoj zemlji živele petnaestogodišnje devojčice koje su naletale na bandere jer su hodale buljeći u svoje telefone, Zere, kojoj je bilo zabranjeno i da podigne glavu na seoskom trgu, ponekad bi naletala na grane drveća a ponekad i na Raifa, kome je tada bilo devetnaest godina. Rođena u svetu gde sve nagrade i kazne raspodeljuje muškarac, Zere je savršeno znala da jedini način da se oslobodi robovanja nekom muškarcu jeste da postane robinja drugog koga ona bude izabrala. A Reifa je izabrala zato što je on svako jutro kombijem prelazio granicu i donosio hleb u El Aman. Za meštane Palaza, El Aman je bio eldorado, grad iz bajke.

Svi koji su videli unutrašnjost logora, neprestano bi pričali o njemu, posebno Raif. Oni koji su makar i jednom videli El Aman, pričali bi o njemu nedeljama, svaki put iznoseći drugačije detalje. Jer sve čega nije bilo u selu tamo je postojalo. Obdanište, škola, biblioteka, pošta, grejanje, voda iz česme pa

čak i bioskop. Povrh toga, sve je bilo besplatno. I u Palazu je bilo struje, ali je u El Amanu ona bila besplatna. Obroci su deljeni tri puta dnevno, a svakog meseca bi bar jedan svetski poznat glumac ili sportista uz predstavnike medija dolazio u posetu logoru. Meštani Palaza mogli su jedino da se popnu na krovove svojih kuća i da odozgo posmatraju gužvu i glamurozne posetioce, da bi se kasnije okupili u seoskoj kafani i sve to ponovo gledali na televizoru. Jer su te posete većito bile tema večernjih vesti a voditelji uvek spominjali jedno te isto: „Evropa je sledeća stanica za izbeglice u El Amanu!“ Bilo je i onih koji su otišli čak u Australiju ili u Ameriku... Činilo se kao da je čitav svet raširenih ruku čekao da prigrlji izbeglice iz El Amana. Ali zato u Palazu, koji se nalazio na samo pola kilometra udaljenosti, niko nije ništa čuo. Nijedna televizijska stanica nije pominjala Palaz, niko nije ni svraćao tamo. Čak ni funkcioneri iz tog kraja nisu spominjali njegovo ime. To selo su nazivali „Granica“. A možda je to i bio pravi naziv jer je to selo imalo samo granicu. Pošto je El Aman bio bliži Palazu nego Šanlurfi ili Mersinu, pa čak i Istanbulu, deca Palaza, baš kao i njihovi očevi, stričevi ili braća, maštali su o boljem životu, ali ne u jednom od tih turskih gradova, već su maštali da utočište nađu baš u El Amanu. Stoga bi u životu svakog deteta iz Palaza neizbežno usledio trenutak dubokog razočaranja kada bi saznali da se to nikada neće desiti. Bilo je to razočaranje slično onome koje oseće deca u dalekim zemljama kad saznaju da Deda Mraz ne postoji. Na kraju krajeva, El Aman je bio utočište za one koji beže od građanskog rata, a ne za one koji žive u miru. Među šestogodišnjacima iz Palaza koji su odbijali to da prihvate neki su se molili da dođe do građanskog rata u Turskoj. A ako bi njihove majke samo čule za te molitve, dobro bi ih išamarale a oni bi samo obrisali suze i brzo se popeli na krov i odatle posmatrali El Aman. U njihovim pogledima se osećala izvesna doza gneva. Njihov gnev je bio usmeren na njihove vršnjake koji su živeli u tom logoru.

Verovali su da ta deca imaju više sreće, za razliku od njih. Srećni i veseli. Jer je u El Amanu postojao čak i mali zabavni park čiji se panoramski točak mogao videti sa krovova kuća u Palazu. Da se nije okretao, možda i ne bi izazivao toliku ljubomoru i zavist, ali kao da je hteo da izludi tu decu sa druge strane granice. Taj točak se bez prestanka okretao. Ni to, međutim, nije bilo dovoljno; kada bi sunce zašlo, džinovski točak obasjale bi šarene svetiljke različitih boja kao da proklinju tu decu u Palazu. Gledanje te svetlucave panorame iz daljine koju nikada neće moći da pređu decu je više bolelo od majčinog šamara. Čak je i Zere kao mala plakala dok je sa krova svoje kuće posmatrala taj svetlucavi točak, a ne onda kada je od majke dobila šamar jer je izgovorila: „Kamo sreće da i ovde izbije rat.“

Zera je odrasla čeznući za mestom u koje nikada neće kročiti. Stoga, kada joj je bilo petnaest godina, iako je bila u šestom mesecu trudnoće, dok se šetala selom, trudila se da naleti na Raifa i da pokuša da makar na tren uhvati njegov pogled. Želela je da njena nerođena beba ostvari snove koje je ona nekada sanjala za sebe. Mada možda ona neće moći da stigne do logora, njena beba hoće. I ona će ući u El Aman i izaći negde na drugom kraju sveta, baš kao što su govorili na televiziji. Razume se da je Zere želela da ide sa svojom bebom, ali je odavno već naučila da Deda Mraz ne postoji. Čak i ako bi neko pokušao da se ušunja u logor, na kraju bi ga uhvatili i bio bi vraćen u svoje selo. Ali zato novorođenče nije imalo jezik, ni veru niti nacionalnost. Smatraće se da joj je prebivalište u zemlji u kojoj je rođeno. Pogotovo ako nađu da je beba rođena u El Amanu, mestu sa svih strana opasanom bodljikavom žicom, svakako će prihvatiti da je i majka bebe živela u tom logoru. Ovo nije prvi put da se ovako nešto dešava. To da novorođenu bebu pronadu ostavljenu između dva kontejnera ili dva šatora bilo je uobičajeno u El Amanu. To je bilo nešto normalno što se dešavalo sa obe strane granice. Jer su se u obe zemlje žene,

rađale kao zatočenice rata, čak i u doba mira. Gubile bi rat samim svojim rođenjem i postajale robinje muškaraca. Zato je u tim zemljama bila uobičajena pojava da žena napusti tek rođenu bebu i da čitavog života trpi mučenje kao da je ratni zarobljenik. A isto tako se dešavalo da bude javno, pred svima svirepo ubijena.

24. decembar

Podne

Taksi se zaustavio pred vratima aerodroma u Stavangeru. Izađoh iz auta i poslednji put pogledah u svetleću reklamu na krovu: novi MILENIJUM, novi SVET, nova ŠANSA...

Uspeo sam da se probijem kroz bučnu grupu turista koji su išli na skijanje i da uđem u glavnu zgradu. Bila su ostala još dva sata do poletanja mog aviona. Sporo sam se kretao, vukući sa sobom veliki kofer dok mi je na leđima bila kutija za violončelo. Oko mene su svi žurili. Ne zato što smo svi bili na jednom aerodromu i što su svi jurili da ne zakasne na svoj let, već zato što su navikli da žure i nisu znali kako bi živeli da toga nema. Jer je u to vreme sve bilo hitno. Život koji se odvijao na ulicama, bulevarima i u kućama većito je proticao u nekoj jurnjavi. Dakle, kao i svuda tako i na ovom aerodromu, ljudi su prolazili pored mene kao kola hitne pomoći. Tačno tako, ličili su na prava-pravcata kola hitne pomoći. Jer je zapravo jedino hitno bilo stanje pacijenta kojeg su nosili u sebi. Jer tom se pacijentu većito priviđalo da je za sve na ovom svetu zakasnio, počev od ljubavi do nauke, od novca do odmora, i patio je od takozvanog *napada kašnjenja*. Samo što tamo gde su oni jurili da stignu nije bila bolnica, već smrt. Bilo je prirodno da će ih ta jurnjava

koštati života. Toliko im se bilo žurilo da nisu imali vremena ni da zatvore oči. Kao generaciji onih koji su išli otvorenih očiju, njihova pojava i nestanak u istoriji čovečanstva bili bi isti. I nestajali bi na brz pokret mađioničarskog štapića. Baš onako kako im je i dolikovalo. Jer se njihov život nije razlikovao od mađioničarske predstave. I bili su nalik magiji, ali samo nalik.

Zaista nisam mogao da živim s tim ljudima u istom dobu. Primera radi, koji god da se nov proizvod pojavi na tržištu, oni bi ga kupili. Osim toga, ono što bi kupovali, s takvom lakoćom bi uvrstili u svoj život kao da su se s tim rodili. Nije prošlo ni nekoliko nedelja od kada se na tržištu pojavio pametni kofer s navođenjem, a već su ga svi imali. Video sam reklamu za njega. Bio je to najnoviji model pametnog kofera koji sam prati svog vlasnika. Na zadatu glasovnu komandu o adresi ili mestu gde se želi ići, on sam počinje da se kreće napred. Pritom je njihove vlasnike spasavao da se ne izgube po hodnicima aerodroma ili da traže adresu po ulicama grada u koji su upravo kročili. Bilo je i onih oko mene koji su jurili za svojim koferima. Kada bi vlasnik usporio da skrene, i kofer bi učinio isto. Ili kada bi vlasnik stao da kupi kafu, kofer bi čekao pored njega. U doba kada su se prvi modeli pametnih kofera tek pojavili, prizori su bili drugačiji. A danas ljudi idu iza, a koferi ispred. Možda je to pravilan sled događaja. Uostalom, dugo je vremena čovek bio vođen objektom. Tačnije, koji god nov predmet da se pojavi, on bi upravljao čovekom. Čovek je radio samo da bi imao ono što je novo. Razmišljao sam o tome koliko čovek voli nove stvari i novine. Možda se iz tog razloga i bebe vole. Zato što su to ljudi koji nikad nisu korišćeni. Nov-novcijat, netaknut komad mesa najnovije proizvodnje. To koliko nisu imali ni najmanju predstavu o meni mogao sam da vidim na njihovim licima: svi su izgledali srećniji sa svojim novim koferima. Zbog toga sam bio oprezan kako hodam. Pazio sam da se ne nađem između njega i njegovog vlasnika. Kao što se ne treba naći između psa i njegovog vlasnika, tako sam se i ja klonio vlasnika

i njegovog kofera. Ili bolje rečeno, kofera i njegovog vlasnika. Jer u ovom slučaju čovek je bio taj koji je sledio kofer poput psa. Koliko god da sam se nagledao, što onih koji su ušli u pogrešan koridor zbog izvesnih tehničkih problema, što onih koji su se zbog toga drali na svoje kofere, mogao sam samo da osetim snagu te spona koja je postojala između njih. Žestoko bi vikali na svoje kofere odozgo, kao da grde svoju decu koja ih stidljivo gledaju. Čučali bi ispred njih da se ne bi pomerili, pokušavajući da zadrže pribranost. Pridržavajući kofer sa obe strane, nagnuli bi se ka njemu i s pedagoškim tonom u glasu ponavljali kuda idu:

„Vrata za ukrcavanje broj trista dvadeset dva... Vrata za ukrcavanje broj trista dvadeset dva...“

Oni koji nisu znali gde se tačno nalazi prijemnik zvuka na koferu, svaki put kada bi izdali komandu, obraćali bi se drugom delu kofera.

„Pasoška kontrola... Pasoška kontrola...“

Činilo se kao da su ti ljudi, zajapureni od besa, pokušavali da poljube svaki delić svog kofera, a zapravo su jedino želeli da im se čuje glas. Bilo je dovoljno da ih on čuje, da odreaguje i pokrene se na svojim točkicama u nekom pravcu. A ponekad kada bi njegov vlasnik izgubio svaku nadu, kofer bi se mogao iznenada, neočekivano pomeriti. Međutim, kada bi nakon nekoliko metara ponovo stao, vlasnik koji bi ga oduševljeno pratio sapleo bi se o njega i oboje bi u isto vreme pali na pod. Ali onda bi se smesta pridigli a vlasnik nastavio da preklinje svoj kofer da se pomeri. Na kraju krajeva, svi su umirali od želje da se klanjaju mudrosti predmeta. Jer kad dođe taj trenutak, sve će biti savršeno kao u njihovim snovima, a oni koji to žele mogu se sagnuti ka svom pametnom koferu i reći mu: „Idi dođavola!“, i tako dotaći samo dno pakla u potrazi za novim.

Što se mene tiče, novo me i ne interesuje previše. Podozriv sam prema tome. Zašto, ne znam ni sam. Možda... Možda je razlog sledeći: kako je do početka novog milenijuma, novog

sveta, nove šanse, ostalo samo sedam dana, krećem na put u novi koncentracioni logor koji se otvara u Nemačkoj. Nov-nov-cijat, netaknut koncentracioni logor...

Kako nisam podnosio da živim u isto vreme s tim ljudima oko mene, pogledavši na tablu sa smernicama na zidu, počeh da tražim prostoriju za pušače. Nakon dužeg hodanja ušao sam u zastakljenu prostoriju koja je više ličila na kutiju, u kojoj se tiskalo desetak ljudi da bi pušilo. Zajedno s koferom i violončelom zauzeo sam tri mesta. Bili su ljuti kad su nas ugledali. U prostoriji nije radila ventilacija. Ili su je namerno isključili kao na drugim aerodromima. Niko nije želeo da podstiče ljude da još više puše nudeći im čist i svež vazduh. Ili se tako činilo jeftinije.

Ta zastakljena prostorija bila je puna ljudi koji su tu došli iz najsiromašnijih delova sveta. Po običaju, oni su bili jedini. Naučeni da su oni kao i njihovi životi bezvredni. Jer u zemljama iz kojih potiču ovi nikotinski zavisnici najjeftinije lokalne sirovine dobijale su se od ljudskog mesa: bombaši samoubice, živi štitovi. Ja nisam pušio. Ne zato što sam smatrao da je moj život nešto vredniji, već zato što sve i da sam hteo, nisam mogao. Ali sam se među svim tim ljudima bolje osećao. U većini zemalja iz kojih ti ljudi potiču, besneo je rat. Na ovom svetu nije bilo moguće zauvek pobeći od tuđe patnje. Jer ni svet nije tako veliki. Gde god da se nalazio, čovek će zasigurno trpeti posledice zbog neke tragedije na drugom kraju sveta. Koliko god bio udaljen, pre ili kasnije udahnuće dim koji se širi s nekog žarišta. To je razlog zašto na svakom aerodromu najpre odem u tu zastakljenu prostoriju. Nisam želeo da čekam da dim sam dođe do mene. Ja sam išao ka njemu. Želeo sam da što pre prodrem u samo srce dima i da ga udahnem što je više moguće. A možda je to bila i profesionalna deformacija ili neželjeni efekat posla kojim se bavim. A možda sam bio na putu da izgubim razum. Jer sam u životu znao samo za posao.

Samo tog jutra, za vreme sahrane, telefon mi je zazvonio najmanje dvadeset puta, ali se nisam javljao. Štaviše, znao sam